

CÁC YẾU TỐ BẢO ĐẢM CHẤT LƯỢNG TRANH TỤNG CỦA KIỂM SÁT VIÊN TRONG XÉT XỬ VỤ ÁN HÌNH SỰ

*Nguyễn Quý Khuyên**
Email: quykhuyen289@gmail.com

Ngày tòa soạn nhận được bài báo: 04/04/2024

Ngày phản biện đánh giá: 16/10/2024

Ngày bài báo được duyệt đăng: 28/10/2024

DOI: 10.59266/houjs.2024.469

Tóm tắt: Bài viết phân tích quan niệm và các thuộc tính của chất lượng hoạt động tranh tụng của Kiểm sát viên trong xét xử vụ án hình sự; đồng thời xác định các yếu tố bảo đảm chất lượng hoạt động tranh tụng của Kiểm sát viên trong xét xử vụ án hình sự đáp ứng yêu cầu xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới.

Từ khóa: Tranh tụng, chất lượng, kiểm sát viên, yếu tố bảo đảm chất lượng, vụ án hình sự.

I. Dẫn nhập

Ngày 09/11/2022 Hội nghị lần thứ sáu Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII ban hành Nghị quyết 27-NQ/TW về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới. Trong đó xác định một trong những nội dung để “xây dựng nền tư pháp chuyên nghiệp, hiện đại, công bằng, nghiêm minh, liêm chính, phụng sự Tổ quốc, phục vụ Nhân dân” là “xây dựng chế định tố tụng tư pháp lấy xét xử là trung tâm, tranh tụng là đột phá...”. Trong quá trình giải quyết vụ án hình sự, Kiểm sát viên là một trong các chủ thể tranh tụng chính với tư cách là chủ thể buộc tội. Do đó, nâng cao chất lượng hoạt động tranh tụng của Kiểm sát viên (KSV) trong xét xử vụ án hình sự có vai trò quan trọng

tạo nên chất lượng tranh tụng nói chung, góp phần thành thực hiện thành công chủ trương cải cách tư pháp của Đảng và Nhà nước. Việc xác định rõ quan niệm chất lượng hoạt động tranh tụng của Kiểm sát viên trong xét xử vụ án hình sự và các yếu tố bảo đảm là nhiệm vụ đầu tiên để nâng cao chất lượng tranh tụng của KSV.

II. Cơ sở lý thuyết

Bài viết dựa trên các lý thuyết về chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự. Chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự có vai trò quan trọng trong việc nâng cao chất lượng tranh tụng trong xét xử vụ án hình sự. Lý thuyết về chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự làm rõ quan niệm, các thuộc tính và các yếu tố bảo

* Trường đại học kiểm sát Hà Nội

đảm chất lượng tranh tụng của Kiểm sát viên trong xét xử vụ án hình sự đáp ứng yêu cầu xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới.

III. Phương pháp nghiên cứu

Các phương pháp phân tích, quy nạp, diễn dịch, suy luận logic, phân tích quy định của pháp luật để làm rõ lý thuyết về chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự. Trên cơ sở đó, rút ra các kết luận thống nhất về khái niệm, đặc điểm và các yếu tố bảo đảm chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự đáp ứng yêu cầu xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới.

IV. Kết quả và thảo luận

4.1. Chất lượng hoạt động tranh tụng của Kiểm sát viên trong xét xử vụ án hình sự

Thuật ngữ “tranh tụng” trong tố tụng hình sự được hiểu theo nhiều cách tiếp cận khác nhau như mô hình tố tụng hình sự tranh tụng, nguyên tắc tranh tụng, hoạt động tranh tụng, thủ tục tranh tụng, phương thức chứng minh vụ án hình sự bằng tranh tụng ... Trong xét xử vụ án hình sự, KSV thực hiện tranh tụng thông qua nhiều hoạt động khác nhau như công bố cáo trạng, tham gia xét hỏi, luận tội và tranh luận, đối đáp... Như vậy, hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự là hành động, thao tác cụ thể thực hiện chức năng thực hành quyền công tố, kiểm sát việc xét xử vụ án theo thẩm quyền, thủ tục pháp luật quy định. Chất lượng hoạt động tranh tụng

của KSV góp phần quan trọng trong giải quyết đúng đắn vụ án hình sự.

Hiện nay có nhiều định nghĩa khác nhau về khái niệm chất lượng. Theo tác giả Philip Crosby, chất lượng là sự phù hợp với yêu cầu; còn theo tác giả giáo sư W. Edwards Deming thì chất lượng là sự phù hợp với mục đích sử dụng (của sản phẩm)[†]. Theo cách hiểu khái quát và phổ biến hiện nay, chất lượng là “Mức độ đáp ứng các yêu cầu của một tập hợp có đặc tính vốn có”[‡]. Hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự là một trong những hoạt động để thực hiện chức năng thực hành quyền công tố của Viện kiểm sát. Theo khoản 2 Điều 3 Luật tổ chức Viện kiểm sát nhân dân, mục đích hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự là bảo đảm việc truy tố bị can, bị cáo ra trước tòa án để xét xử kịp thời, nghiêm minh, đúng người, đúng tội, đúng pháp luật, không làm oan người vô tội, không để lọt tội phạm và người phạm tội và bảo vệ sự buộc tội đó theo quy định của pháp luật. Như vậy, chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự là mức độ bảo đảm thực hiện các mục đích nói trên. Để đáp ứng yêu cầu xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới, chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự cần phải có các thuộc tính cơ bản sau đây:

Thứ nhất, mục đích hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự là làm rõ sự thật khách quan của vụ án thông qua hoạt động tranh tụng công bằng, tôn trọng và bảo vệ quyền con người, quyền công dân, nhất là đối với người bị buộc tội,

[†] Xem: GS.TS. Nguyễn Đình Phan (2005), Giáo trình quản lý chất lượng trong các tổ chức, NXB. LĐXH, tr.12

[‡] Xem: Tổ chức Tiêu chuẩn hoá Quốc tế, Điều 3.1.1 Tiêu chuẩn ISO 9000:2005

người bào chữa. Trong quá trình giải quyết vụ án hình sự, KSV và người bị buộc tội có quyền bình đẳng trong việc đưa ra chứng cứ, đánh giá chứng cứ, đưa ra yêu cầu để làm rõ sự thật khách quan của vụ án. KSV có trách nhiệm tôn trọng và bảo vệ quyền của người bị buộc tội và người tham gia tố tụng khác; chứng minh vụ án toàn diện bao gồm cả chứng cứ buộc tội và gỡ tội.

Thứ hai, nội dung hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự phải đúng pháp luật. Tại phiên tòa, KSV phải bảo vệ được quan điểm buộc tội của viện kiểm sát được thể hiện trong cáo trạng hoặc quyết định truy tố. Trường hợp tại phiên tòa sơ thẩm xác định được chứng cứ cho thấy bị cáo vô tội thì KSV phải rút quyết định truy tố tại phiên tòa. Kết quả hoạt động tranh tụng của KSV góp phần giúp Hội đồng xét xử xác định rõ sự thật khách quan của vụ án, ra được bản án hình sự đúng người, đúng tội, đúng pháp luật. Theo Quyết định 379/QĐ-VKSTC ngày 10/10/2017 Quy định hệ thống chỉ tiêu cơ bản đánh giá kết quả công tác nghiệp vụ trong ngành Kiểm sát nhân dân và hướng dẫn thực hiện, KSV phải đảm bảo là “không có bản án bị hủy để điều tra hoặc xét xử lại thuộc trách nhiệm của Viện kiểm sát” và “không có trường hợp tòa án xét xử tuyên bị cáo vô tội”.

Thứ ba, hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự phải tuân thủ đầy đủ, nghiêm minh các quy định của pháp luật về nguyên tắc, trình tự, thủ tục tranh tụng. Hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự được thực hiện dựa trên cơ sở các quy định của pháp luật. Đó là các quy định về nguyên tắc của tố tụng hình

sự có liên quan đến tranh tụng như nguyên tắc tranh tụng trong xét xử được bảo đảm, nguyên tắc suy đoán vô tội, nguyên tắc trách nhiệm chứng minh; các quy định về trình tự, thủ tục tranh tụng trong các giai đoạn giải quyết vụ án, đặc biệt là tại phiên tòa.

Thứ tư, KSV phải thực hiện thành thục các kỹ năng tranh tụng trong xét xử vụ án hình sự. Để thực hiện hoạt động tranh tụng hiệu quả, KSV cần thực hiện tốt các kỹ năng trong giai đoạn chuẩn bị xét xử như nghiên cứu hồ sơ, chuẩn bị đề cương xét hỏi, dự thảo luận tội, chuẩn bị phương án tranh luận; thực hiện tốt kỹ năng trình bày bản cáo trạng, kỹ năng xét hỏi, kỹ năng luận tội, kỹ năng tranh luận, đối đáp tại phiên tòa. Ngoài ra, KSV cũng cần thực hiện tốt các kỹ năng hỗ trợ hoạt động tranh tụng khác như kỹ năng quan sát, lắng nghe; kỹ năng thuyết phục, phản bác; kỹ năng xử lý các tình huống, kỹ năng giao tiếp; kỹ năng sử dụng các công cụ, phương tiện kỹ thuật hiện đại để hỗ trợ công việc ...

Thứ năm, KSV có tác phong, ngôn ngữ, ứng xử văn minh, phù hợp với văn hóa pháp đình; thể hiện được hình ảnh của người Kiểm sát viên “Công minh, chính trực, khách quan, thận trọng, khiêm tốn” khi thực hiện hoạt động tranh tụng trong xét xử vụ án hình sự. Khi tranh tụng tại phiên tòa, phiên họp của Tòa án, KSV phải thực hiện đúng các quy định về ứng xử được quy định tại Điều 4, Điều 5, Điều 6 và Điều 7 tại Quyết định số 46/QĐ-VKSTC ngày 20/02/2017 Viện trưởng Viện kiểm sát nhân dân tối cao.

Thứ sáu, số lượng các vụ án, tỷ lệ giữa số lượng các vụ án hình sự mà KSV thực hiện hoạt động tranh tụng trong xét xử

§ Xem: Mai Thị Nam (2022), *Chất lượng tranh tụng của Kiểm sát viên Viện kiểm sát nhân dân cấp huyện tại phiên tòa xét xử hình sự theo yêu cầu cải cách tư pháp ở Việt nam hiện nay*, Luận án tiến sỹ, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.

với số lượng vụ án phải giải quyết ở mức cao. Viện kiểm sát, Kiểm sát viên phải phối hợp với tòa án để giải quyết nhanh chóng, kịp thời các vụ án hình sự trong thời hạn luật định, không để xảy ra tình trạng tồn đọng án. Tỷ lệ này là cơ sở để đánh giá KSV có giải quyết kịp thời số lượng các vụ án hay không và cho phép so sánh trong nội bộ một Viện kiểm sát hoặc giữa các Viện kiểm sát với nhau. Nếu số lượng vụ án, tỷ lệ vụ án được xét xử thấp, lượng án tồn đọng còn nhiều (do lỗi của Viện kiểm sát) thì chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử chưa đạt yêu cầu.

4.2. Các yếu tố bảo đảm chất lượng tranh tụng của Kiểm sát viên trong xét xử vụ án hình sự đáp ứng yêu cầu xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới

Các yếu tố bảo đảm chất lượng tranh tụng của KSV là những yếu tố cần thiết giúp cho chất lượng tranh tụng của KSV đáp ứng yêu cầu, mục đích đề ra. Xác định và thực hiện tốt các yếu tố này sẽ góp phần làm cho chất lượng tranh tụng của KSV đáp ứng yêu cầu đặt ra trong quá trình xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới. Các yếu tố bảo đảm chất lượng tranh tụng của KSV rất đa dạng, bao gồm các yếu tố cơ bản sau đây:

Thứ nhất, cần xác định mục đích hoạt động tranh tụng của KSV trong xét xử vụ án hình sự là làm rõ sự thật khách quan của vụ án; đồng thời bảo đảm công bằng, tôn trọng và bảo vệ quyền con người, quyền công dân:

Khi xác định được mục đích của hoạt động tranh tụng của KSV là làm rõ sự thật của vụ án bằng cách bảo đảm sự công bằng giữa bên buộc tội và bên gỡ tội, tôn trọng và bảo vệ quyền con người, quyền công dân sẽ là cơ sở để hoạt động tranh tụng được

tôn trọng và thực hiện trên thực tế. Bởi vì thông qua hoạt động tranh tụng sẽ tìm ra sự thật khách quan của vụ án hình sự; đồng thời công bằng, quyền con người, quyền công dân cũng chỉ được bảo đảm, tôn trọng và bảo vệ thông qua hoạt động tranh tụng. Đây cũng là lý do Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của Hội nghị lần thứ sáu Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới xác định tranh tụng là khâu đột phá trong xét xử khi xây dựng nền tư pháp chuyên nghiệp, hiện đại, công bằng, nghiêm minh, liêm chính, phụng sự Tổ quốc, phục vụ Nhân dân.

Thứ hai, hoàn thiện pháp luật tố tụng hình sự về cơ chế tranh tụng trong xét xử vụ án hình sự phù hợp, thuận lợi và hiệu quả: Theo Nghị quyết 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của Hội nghị lần thứ sáu Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII, một trong những nhiệm vụ và giải pháp để tiếp tục xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới là “xây dựng nền tư pháp chuyên nghiệp, hiện đại, công bằng, nghiêm minh, liêm chính, phụng sự Tổ quốc, phục vụ Nhân dân”. Trong đó xác định: “Xây dựng chế định tố tụng tư pháp lấy xét xử là trung tâm, tranh tụng là đột phá; bảo đảm tố tụng tư pháp dân chủ, công bằng, văn minh, pháp quyền, hiện đại, nghiêm minh, để tiếp cận, bảo đảm và bảo vệ quyền con người, quyền công dân”. Cơ chế này liên quan đến những bảo đảm pháp lý về chủ thể tranh tụng, trình tự, thủ tục tranh tụng trong quá trình giải quyết vụ án hình sự.

(1) Đối với người bị buộc tội: Việc bảo đảm quyền của người bị buộc tội khi thực hiện hoạt động tranh tụng cần được BLTTHS quy định cụ thể. Trong đó, nổi bật là các quyền bào chữa; quyền được biết lý do mình

bị giữ, tạm giữ, bị khởi tố; quyền được nhận các quyết định tố tụng buộc tội mình; quyền khiếu nại, kháng cáo bản án, quyết định của cơ quan, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng. Quyền được đọc, ghi chép bản sao tài liệu hoặc tài liệu được số hoá liên quan đến việc buộc tội, gỡ tội hoặc bản sao khác liên quan đến việc bào chữa của bị can cũng là quyền rất quan trọng để bị can thực hiện tốt hoạt động tranh tụng của mình.

(2) Đối với người bào chữa, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của bị hại, đương sự: Quy định về người bào chữa là bảo đảm pháp lý rất quan trọng để hoạt động tranh tụng có hiệu quả. Trong số các chủ thể này cần chú ý đến hoạt động của tổ chức luật sư, bởi vì hoạt động của luật sư có vai trò rất lớn đối với hoạt động tranh tụng. Với vai trò của người bào chữa, người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của bị hại, đương sự trong cơ chế tranh tụng như vậy, nên Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của BCH Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới đã khẳng định trong thời gian tới cần: “Hoàn thiện thể chế về luật sư và hành nghề luật sư, bảo đảm để luật sư thực hiện tốt quyền, nghĩa vụ, trách nhiệm theo quy định của pháp luật. Nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản lý nhà nước và trách nhiệm tự quản của tổ chức xã hội - nghề nghiệp đối với luật sư, tăng cường kỷ luật, kỷ cương trong hoạt động hành nghề luật sư. Tăng cường công tác đào tạo, bồi dưỡng, xây dựng và phát triển đội ngũ luật sư có bản lĩnh chính trị vững vàng, đạo đức nghề nghiệp trong sáng, am hiểu

pháp luật, giỏi về kỹ năng hành nghề và ngoại ngữ, đáp ứng yêu cầu cải cách tư pháp và hội nhập quốc tế. Củng cố hội luật gia các cấp, nâng cao vai trò, trách nhiệm của thành viên hội luật gia trong thực hiện nhiệm vụ đúng quy định pháp luật.”¹

(3) Đối với các chủ thể buộc tội: Để thực hiện tốt hoạt động tranh tụng, BLTTHS cũng quy định rõ về nhiệm vụ, quyền hạn của các cơ quan có thẩm quyền điều tra và Viện kiểm sát để những cơ quan này thực hiện tốt hoạt động tranh tụng; đồng thời có trách nhiệm bảo đảm để người tham gia tố tụng thực hiện tốt quyền tranh tụng của mình. BLTTHS cần có quy định để Viện kiểm sát, KSV tham gia vào giai đoạn giải quyết vụ án từ đầu, tăng cường trách nhiệm công tố trong hoạt động điều tra, gắn công tố với hoạt động điều tra. Bên cạnh đó, với trách nhiệm của mình, cơ quan có thẩm quyền điều tra, Viện kiểm sát phải tạo điều kiện thuận lợi để người bị buộc tội, bị can, bị cáo, bị hại, đương sự, người bào chữa, người bảo vệ quyền và lợi ích của bị hại, đương sự thực hiện các quyền của mình để phục vụ cho hoạt động tranh tụng.

(4) Đối với Tòa án (chủ thể xét xử): Trong hoạt động tranh tụng, Tòa án được xác định có vai trò là trung tâm, điều hành hoạt động tranh tụng tại phiên tòa; đồng thời xét xử cũng được xác định là khâu thể hiện rõ nhất, đảm bảo nguyên tắc tranh tụng trong xét xử. Để thực hiện được chức năng này, BLTTHS phải quy định về sự độc lập, khách quan của Tòa án trong quá trình xét xử. Thẩm phán và Hội thẩm phải được xét xử độc lập và chỉ tuân theo pháp luật; nghiêm cấm cơ quan, tổ chức, cá nhân can thiệp vào việc xét xử.

¹ Xem: điểm 7 Mục IV Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của BCH Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới.

Đồng thời, trong quá trình xét xử Toà án có trách nhiệm tạo điều kiện cho KSV, bị cáo, người bào chữa, những người tham gia tố tụng khác thực hiện đầy đủ quyền, nghĩa vụ của mình và tranh tụng dân chủ, bình đẳng trước Tòa án.

Thứ ba, bảo đảm đội ngũ KSV đủ về số lượng, có năng lực, trình độ, chuyên môn nghiệp vụ, kinh nghiệm và ý thức trách nhiệm đáp ứng yêu cầu tranh tụng:

Đội ngũ KSV là yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến chất lượng hoạt động tranh tụng trong xét xử vụ án hình sự. Đội ngũ KSV cần có đủ về số lượng và chất lượng để thực hiện nhiệm vụ. Sự thiếu hụt đội ngũ KSV dẫn đến khối lượng công việc quá tải dẫn đến KSV không có thời gian chuẩn bị kỹ trước khi tham dự phiên tòa sẽ ảnh hưởng đến chất lượng tranh tụng của KSV. Bên cạnh đó, yếu tố năng lực, trình độ, chuyên môn nghiệp vụ, kinh nghiệm và ý thức trách nhiệm của KSV là yếu tố trực tiếp ảnh hưởng đến chất lượng tranh tụng. Thực tế cho thấy, chủ yếu các trường hợp án bị sửa, hủy là do việc nắm và vận dụng pháp luật của thẩm phán và KSV còn hạn chế.

Ngoài các yếu tố trên, các yếu tố khác bảo đảm chất lượng hoạt động tranh tụng của KSV như điều kiện làm việc, cơ sở vật chất, trang thiết bị máy móc và chế độ đãi ngộ đối với KSV. Để KSV thực hiện tốt nhiệm vụ của mình cần quan tâm đầu tư nâng cao điều kiện làm việc, cơ sở vật chất của ngành Kiểm sát nhân dân.

Tài liệu tham khảo:

- [1]. GS.TS. Nguyễn Đình Phan (2005), *Giáo trình quản lý chất lượng trong các tổ chức*, NXB. LĐXH, tr.12
- [2]. *Khoản 6 Điều 4 Quyết định số 46/QĐ-VKSTC ngày 20/02/2017 về quy tắc ứng xử của KSV khi thực hành quyền công tố, kiểm sát hoạt động tư pháp tại phiên tòa, phiên họp của Tòa án*
- [3]. Mai Thị Nam (2022), *Chất lượng tranh tụng của Kiểm sát viên Viện kiểm sát nhân dân cấp huyện tại phiên tòa xét xử hình sự theo yêu cầu cải cách tư pháp ở Việt nam hiện nay*, Luận án tiến sỹ, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.
- [4]. *Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của BCH Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới.*
- [5]. Tổ chức Tiêu chuẩn hoá Quốc tế, *Điều 3.1.1 Tiêu chuẩn ISO 9000:2005.*

FACTORS ENSURING THE QUALITY OF PROSECUTORS' LITIGATION IN CRIMINAL TRIALS

*Nguyen Quy Khuyen***

Abstract: *This article analyzes the concept and attributes of the quality of prosecutors' litigation activities in criminal trials. It also identifies factors ensuring the quality of prosecutors' litigation activities in criminal trials, meeting the demands of building and perfecting the socialist rule of law state of Vietnam in the new era.*

Keywords: *Litigation, quality, prosecutors, quality assurance factors, criminal cases.*

** Hanoi Procuratorate University